

Vulgata i spinnerstadiet, alltså en fullt utvecklad slända.

En dagsländas livscykel

Text och Foto: Marcus Hallquist

De stora strömlevande dagsländorna, Rocken - *Ephemera danica*, eller Åsand-sländan, och dess syster, *Ephemera vulgata*, eller sjösländan, lämnar knappast någon betraktare oberörd. De lever likartade liv, även om "Danican" är anpassad till strömmande vatten och "Vulgatan" främst hittas i sjöar och andra stilla vatten, så har de fler likheter än olikheter.

Varje naturintresserad som någon gång haft turen att vandra ner till älvstranden och mötas av ett gnistregn av dansande sländor i kvällsljuset, har för alltid ett magiskt minne att hålla kvar vid.

NYMF (LARVAE)

Då ägget kläcks börjar sländans dagar som bottenlevande nymf. Den stångar sig ner i sandbotten av ett vattendrag med de hornlika spröten och gräver gångar med de kraftiga benen där den sedan kan söka skydd mot eventuella faror. Då den krämgula nymfen inte aktivt söker föda gömmer den sig under botten med de hårtäckta gälarna böljande längs med sidorna och ryggen, som en mantel. Gälarna tar effektivt upp de syremolekyler som finns och nymfen klarar sig även i mycket syrefattiga miljöer.

Två långa år tillbringar nymfen som grävare i underjorden. Om något av åren blir kalla, med en

lång vinter följd av en kall sommar, kan den spenderar ytterligare ett år som nymf innan den slutligen tar sig upp mot vattendragets yta för att förvandlas till slända. Sådana treåriga övervintrare blir jättar och kan nå storlekar över 30 mm. En normalstor slända är 22-25 mm. Honorna är alltid störst.

Vid tidpunkten för kläckningen mörknar vingsäckarna och blir svarta innan nymfen simmar mot ytan där den bryter igenom sitt skal och vecklar ut vingarna. Nymfen är en dålig simmare vilket gör den mycket utsatt för angrepp av rovdjur, framförallt fiskar, under sin färd genom vattnet och under de ögonblick då den blir hängande i ytfilmen, vid själva kläckningen. Sländorna kläcker därför i tusental vid samma tillfälle.

Mängden sländor förvirrar predatorer och gör att de fiskar, fåglar och fladdermöss som äter sig mätta på sländorna, inte kan komma åt alla.

Den exakta tidpunkten för kläckningarna bestäms av en gynnsam kombination av värme, väder och vind, men brukar inträffa någon gång från mitten av maj, fram till de första veckorna i juni i den södra delen av landet och några veckor senare längst i norr. Varje kläckningsperiod börjar på eftermiddagen och kan vara i flera timmar.

Nykläckt slända torkar vingarna.

"Spent spinner". En kantrad slända i sitt sista livsögonblick.

En regnbågsforell tar en kläckande dagsslända i ytan.

DUN (SUBIMAGO)

Nu står sländan och torkar vingarna på det ömsade nymfskalet eller på vattnets ytspänning innan den kan slå sina första vingslag och flyga till säkerheten inne ibland strandvegetationen. Det sägs att sländan nu har nog med energi för ungefär två timmars flygtid innan den ska ha förvandlats ytterligare en gång till fullvuxen slända, hitta en partner, para sig och i honorernas fall, också lägga äggen.

Sländorna äter inget och har inget matsmältningssystem, så energin i kroppen för de två timmarna är allt de har. Vulgatan håller sig i närheten av den plats där den kläckts. Åsandslåndan flyger uppströms, för att sedan den parat sig, flyga och driva tillbaks nedströms så att den kan lägga sina ägg på samma plats där den själv tillbringat sina år som nymf. Om den klarade sig där, var det antagligen en plats med goda förutsättningar även för avkomman.

Vingarna på Subimagosländorna är sidenmatta och grådaskiga, men klarnar i färg och kontrast, då de torkat. Till gulgrått med olivgröna och grå mönster, på Danican och gul eller kanelbruna och svarta på Vulgatan. Sländan är hjälplös innan vingarna torkat och också här är den ett mycket eftertraktat byte för vattnets fiskar.

Kroppen på Danican är ljusgul och slutar i tre brungröna segment med markeringar över ryggen, innan stjärtspröten, som också de är tre, tar vid. Vulgatans hela ryggsegment är svarta eller brunsvarta på ovansidan med tydligt markerad kilformig teckning.

SPINNER (IMAGO)

De sländor som överlevt har nu satt sig tillrätta på strandvegetationens grenar och löv, där ytterligare en förvandling till köns-mogen slända tar vid. Under ungefär ett dygns tid hårdnar skinnet, som slutligen spricker upp och en fullbordad slända med genomskinliga vingar och klara färger, kan krypa ut. Hanarna har tre mycket långa stjärtspröt, tre gånger så långa som deras egna kroppar, och en liten krok för att häkta tag i honan med under parningen.

Nu tar sländornas dans vid. Hanarna lockar till sig honorerna genom att flyga upp och falla tillbaka i vågrörelser. Honorna flyger fram till hanarna och parningen sker i flykten. När dansen är till ända tar sländornas sista flykt vid. Honorna doppar då ner stjärten under vattenytan och lägger sina ägg

innan de dukar under av utmattning. De döende och döda sländorna faller ner på vattnet och flyter med strömmen eller föses ihop av vinden.

Sent om försommarnätterna kan man få se vattendragens största öringar, rödingar eller harrar komma upp från sina gömslen i djupet och lugnt sörpla i sig dessa så kallade Spent Spinners, som samlas i tjocka mattor i bakvatten och vid vindkanter. Då och då störs stillheten av ett hårt plask då en jagande fisk slår efter någon av de äggläggande honorna som rispar tätt över ytan i sin flykt. Nere i vattnet påbörjas nu ännu en livscykel där äggen utvecklas till en ny generation sländor.